

JOANNA KOŁODZIEJCZYK,
HANNA CIEŚLAK

ANALIZA WYNIKÓW EWALUACJI ZEWNĘTRZNYCH W ODNIESIENIU DO WYMAGANIA „RODZICE SĄ PARTNERAMI SZKOŁY”

WSTĘP

„Rodzice są partnerami szkoły” – tak brzmi treść jednego z wymagań stawianych szkołom, zawartego w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 roku dotyczącym zmian w nadzorze pedagogicznym. Co kryje się za treścią tego wymagania? Jego znaczenie wydaje się dość oczywiste, możemy bez trudu wskazać kilka wyjaśnień tego sformułowania: szkoła traktuje rodziców jak partnerów, z szacunkiem, darząc zaufaniem, równorzędnie, uwzględniając ich opinię, umożliwiając podejmowanie wspólnych decyzji jej dotyczących, z poszanowaniem prawa do innego zdania, szkoła współpracuje z rodzicami i tak dalej. Sięgając do charakterystyk rozszerzających i wyjaśniających zakres tematyczny wymagania, dowiadujemy się więcej o oczekiwaniach państwa wobec współczesnej szkoły. W tworzeniu charakterystyk do tego wymagania zastosowano hierarchiczny model partycypacji:

- w odniesieniu do podstawowego poziomu spełnienia wymagania (poziom D) mówi się o partycypacji informacyjnej i konsultacyjnej¹ (szkoła pozyskuje i wykorzystuje opinie rodziców na temat jej pracy oraz procesu nauczania, a opinie te mają wpływ na działania podejmowane w niej); szkoła prowadzi dialog z rodzicami, informuje o celach

---

¹ O rodzajach partycypacji, [w:] T. Mendel, *Partycypacja w zarządzaniu współczesnymi organizacjami*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Poznań 2002.

- i podejmowanych działaniach oraz zbiera opinie rodziców na temat swojej działalności i wykorzystuje je do planowania działań;
- w odniesieniu do wysokiego poziomu spełnienia wymagania (poziom B) oczekuje się od szkoły realizowania idei partycypacji decyzyjnej (rodzice współdecydują w sprawach szkoły i są realizatorami prowadzonych przez nią działań); szkoła powinna angażować rodziców w proces decyzyjny i realizację działań.

Dodatkowym elementem włączonym w treść charakterystyki na poziomie podstawowym jest wymóg wspierania rodziców w wychowaniu dzieci (szkoła partycypuje w procesie ich wychowania – informuje rodziców o rozwoju dzieci i wspiera ich w procesie wychowania z wykorzystaniem różnych form wsparcia)².

Największy nacisk w konstruowaniu wymagania położono więc na współpracę między szkołą a domem, wspieranie rodziców w wychowaniu dzieci, włączanie rodziców w działania szkoły jako podmiotów wpływających na życie szkoły, pozyskiwanie od nich opinii w kwestiach związanych z funkcjonowaniem szkoły i zachęcanie do rzeczywistego udziału w procesie decyzyjnym oraz realizowania lub współrealizowania różnych działań szkoły.

Truizmem byłoby przywoływanie argumentów potwierdzających wagę stawianej w wymaganiu tezy. Rozwój dziecka wymaga wzajemnego wspierania się, uzupełniania, wymiany opinii i doświadczeń między pracownikami szkoły a rodzicami oraz wspólnego, w celu wspomagania rozwoju dziecka, realizowania różnych działań edukacyjnych.

WYMIARY PARTYCYPACJI RODZICÓW

Partycypacja rodziców nie pojawia się po raz pierwszy jako sformułowany wymóg prawny dotyczący oświaty w cytowanym we wstępie rozporządzeniu. Współdziałanie różnych podmiotów tworzących społeczność szkolną w podejmowaniu decyzji dotyczących życia szkoły jest wpisane w Ustawę o systemie oświaty – podstawowy dokument regulujący funkcjonowanie szkół i placówek

---

² Zob. też: J. Kołodziejczyk, *Wymagania wobec szkół i obszary ewaluacji*, [w:] *Ewaluacja w nadzorze pedagogicznym. Konteksty*, red. G. Mazurkiewicz, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2010, s. 98–99.

edukacyjnych³. Przedstawiciele rodziców biorą udział w pracach rady szkoły i rady rodziców. Partycypacja przedstawicielska rodziców jest więc umocowana prawem⁴.

Rodzice, którzy, obok nauczycieli i uczniów, tworzą radę szkoły, głównie opiniują stworzone w szkole dokumenty (projekt planu finansowego, plan pracy szkoły lub placówki, projekty innowacji i eksperymentów pedagogicznych oraz inne sprawy istotne dla szkoły lub placówki). Do zadań rady szkoły należy także uchwalenie statutu szkoły czy działania interwencyjne podejmowane w razie niewypełnienia przez szkołę jej podstawowych funkcji (na przykład rada może występować do organu sprawującego nadzór pedagogiczny z wnioskami o zbadanie i dokonanie oceny działalności szkoły, jej dyrektora lub innego nauczyciela zatrudnionego w szkole; wnioski te mają dla organu charakter wiążący).

Innym organem działającym w szkole, którego członkami są przedstawiciele rodziców, jest rada rodziców. Rodzice będący członkami rady decydują w formie uchwały o przyjęciu programu wychowawczego szkoły oraz programu profilaktycznego. Mają więc zagwarantowany wpływ na wszystkie treści i działania o charakterze wychowawczym i profilaktycznym skierowane do uczniów, a w wypadku programów profilaktycznych do uczniów, nauczycieli i rodziców. Poza tym wyrażają swoją opinię na temat programu i harmonogramu poprawy efektywności kształcenia lub wychowania oraz na temat projektu planu finansowego składanego przez dyrektora szkoły.

Zauważmy więc, że z mocy prawa każda szkoła, w której działa rada szkoły i rada rodziców, spełnia podstawowy wymóg państwa w obszarze definiowanej wyżej partycypacji informacyjnej i konsultacyjnej, o ile są wypełniane ustawowe zadania. Można tu więc mówić o wymiarze formalno-organizacyjnym partycypacji⁵, związanym z określoną w prawie procedurą uczestnictwa rodziców w zarządzaniu szkołą. Równocześnie w żadnym wypadku przepisy prawa nie są wystarczającą gwarancją dobrej współpracy między szkołą a rodzicami, która, poza wymienionymi funkcjami organów przedstawicielskich szkoły,

---

³ Ustawa z dnia 7 września 1991 roku o systemie oświaty, Dz.U. 1991, nr 95 poz. 425 z późniejszymi zmianami.

⁴ J. Kołodziejczyk, J. Kołodziejczyk, *Tradycja pedagogiczna i uwarunkowania systemu oświaty dla zarządzania partycypacyjnego szkołą*, [w:] *Socjologiczne, pedagogiczne i psychologiczne problemy organizacji i zarządzania*, red. S. Banaszak, K. Doktor, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Komunikacji i Zarządzania, Poznań 2009.

⁵ T. Mendel, *op.cit.*

dotyczy na przykład charakteru relacji czy wymiany informacji i doświadczeń na poziomie kontaktów: nauczyciel–rodzic. Poza istotną rolę partycypacji przedstawicielskiej dla zarządzania szkołą i organizowania procesu edukacyjnego równie ważny jest więc poziom współpracy nieopisany w ustawie, a regulowany przyjętą przez szkołę koncepcją współpracy z rodzicami i jej wymiarem operacyjnym.

Jaki wpływ mają powyższe kwestie na prowadzenie ewaluacji zewnętrznej? Jeżeli przyjmimy opisane założenia oraz zawarte w wymaganiu i jego charakterystykach opisy, ewaluatorzy, prowadząc badanie, powinni rozważyć następujące problemy:

- czy wskazywane przez respondentów działania i opinie dotyczące partycypacji odnoszą się tylko do działań opisanych w ustawie, a więc obligatoryjnych dla szkoły, czy poza nie wykraczają?
- czy partycypacja przyjmuje głównie wymiar przedstawicielski, czy można mówić również o partycypacji bezpośredniej, a jeśli tak, to o jakim jej wymiarze?
- czy podejmowane przez szkołę działania związane z angażowaniem rodziców w jej funkcjonowanie wynikają z przyjętej koncepcji współpracy z rodzicami i jak są realizowane?
- których obszarów dotyczy współpraca szkoły z rodzicami (nacisk w ustawie jest położony na działania organizacyjne, wychowawcze i profilaktyczne)?
- czy rodzice uzyskują adekwatne do potrzeb związanych z rozwojem dziecka wsparcie ze strony szkoły?
- czy rodzice biorą udział w podejmowaniu decyzji dotyczących życia szkoły i na czym polega ich uczestnictwo w procesie decyzyjnym?
- w jakich działaniach związanych z życiem szkoły biorą udział rodzice jako realizatorzy lub współrealizatorzy?

Wzięcie pod uwagę powyższych pytań z jednej strony być może pozwoli na przyjrzenie się współpracy szkoły z rodzicami z perspektywy uwzględniającej rodzaj partycypacji, a z drugiej da szansę na zbadanie powiązania podejmowanych działań z koncepcją pracy konkretnej szkoły, tego, jak rada pedagogiczna rozumie ideę współpracy między szkołą a domem i jak przenosi to rozumienie na poziom działania.

BADANIE – CELE BADANIA, NARZĘDZIA BADAWCZE, OSOBY BADANE

Niniejsze badanie ma charakter przekrojowy.

Kluczowe pytanie badawcze, które postawiłyśmy, dotyczy tego, w jaki sposób szkoła spełniają wymaganie „Rodzice są partnerami szkoły”. Interesować nas będzie, jak dzisiaj polska szkoła współpracuje z rodzicami:

- jakie są formy współpracy z rodzicami;
- czy opinie rodziców są wykorzystywane do planowania pracy szkoły;
- jak wygląda przepływ informacji między szkołą a domem;
- czy rodzice uczestniczą w podejmowaniu decyzji dotyczących funkcjonowania szkoły i jaki jest zakres tego wpływu; oraz
- jaki jest zakres uczestniczenia rodziców w działaniach szkoły.

W analizie odniosłyśmy się do sformułowanych wobec tego wymagania następujących kryteriów:

- rodzice dzielą się opiniami na temat pracy szkoły oraz procesu nauczania (podstawowy poziom spełnienia wymagania);
- opinie rodziców mają wpływ na działania szkoły lub placówki (podstawowy poziom spełnienia wymagania);
- szkoła lub placówka prowadzi różne formy wspierania rodziców w wychowaniu (podstawowy poziom spełnienia wymagania);
- rodzice są informowani o rozwoju ich dzieci (podstawowy poziom spełnienia wymagania);
- rodzice mają wpływ na działania szkoły (wysoki poziom spełnienia wymagania);
- rodzice uczestniczą w działaniach organizowanych przez szkołę (wysoki poziom spełnienia wymagania).

W badaniu wykorzystaliśmy dane statystyczne znajdujące się na platformie internetowej NPSEO, pochodzące z przeprowadzonych ewaluacji zewnętrznych w szkołach⁶. Były to tak zwane ewaluacje całościowe, obejmujące

---

⁶ www.platforma.npseo.pl/stats.php.

wszystkie wskazane w rozporządzeniu wymagania. Badania były prowadzone w szkołach jesienią 2009 i wiosną 2010 roku w ramach projektu Programu Wzmocnienia Efektywności Systemu Nadzoru Pedagogicznego i Oceny Jakości Pracy Szkoły Etap II. Uczestniczyły w nich szkoły i inne placówki edukacyjne, które same wyraziły chęć udziału. W naszym badaniu wzięliśmy pod uwagę wyniki ewaluacji zewnętrznej przeprowadzonej w 48 szkołach różnego typu (szkoły podstawowe, gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne).

Źródłami danych byli rodzice, nauczyciele i dyrektorzy szkół. W badaniu wykorzystaliśmy część pytań sformułowanych w zakresie tego wymagania, zamkniętych i otwartych, zawartych w ankietach (skierowanych do nauczycieli i rodziców) oraz w wywiadach (indywidualnych z dyrektorem szkoły i grupowych z nauczycielami i rodzicami).

ANALIZA WYMAGANIA – WYNIKI BADANIA

Wszystkie szkoły, w których przeprowadzono ewaluację całościową, spełniły to wymaganie przynajmniej na poziomie podstawowym (poziom spełnienia wymagania – D). Wnioskować więc można, że w badanych placówkach rodziców uznaje się za partnerów szkoły. Szczegółowe dane odnośnie do liczby placówek spełniających wymagania na poszczególnych poziomach przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Dane ilościowe przedstawiające liczbę szkół, które spełniły wymaganie „Rodzice są partnerami szkoły” na poszczególnych poziomach

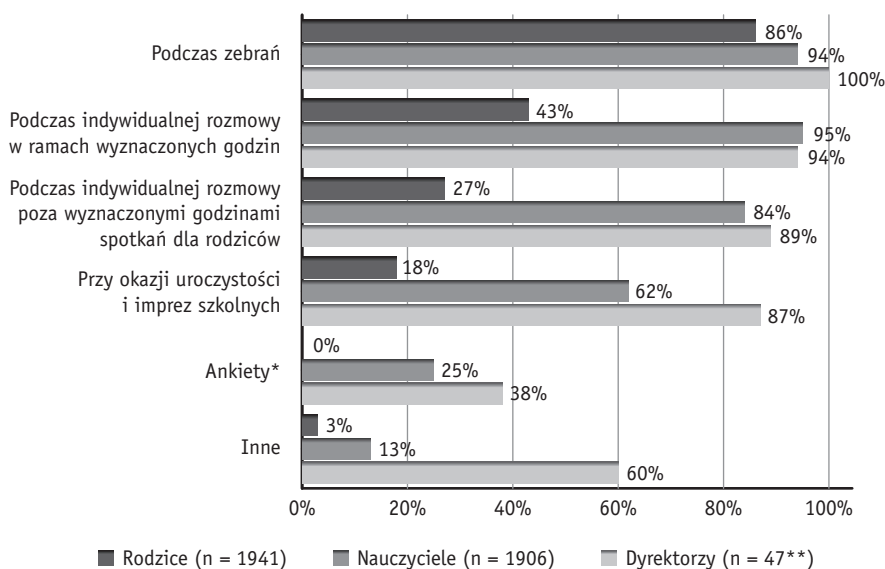
Poziom spełnienia wymagania	Liczba szkół, które spełniły wymaganie na danym poziomie
A	8
B	32
C	7
D	1
E	0
Razem	48

Źródło: opracowanie własne na podstawie statystyk narzędzi platformy SEO, www.platforma.npseo.pl/stats.php

Z przedstawionych danych wynika, że najwięcej szkół, bo aż dwie trzecie (32 z 48), spełniło wymagania na poziomie wysokim, co oznaczałoby, że rodzice

w większości badanych szkół współdecydują o podejmowanych przez szkołę działaniach i w nich uczestniczą. Osiem szkół, jak wynika z badań, spełniło to wymagania na poziomie bardzo wysokim, 7 na poziomie średnim i 1 szkoła na poziomie podstawowym. W wypadku 8 szkół ewaluatorzy uznali, że zaobserwowane formy współpracy i zaangażowania rodziców w życie szkoły wykraczają poza sformułowany w rozporządzeniu poziom wysoki spełniania wymagania. Żadna szkoła nie spełniła tego wymagania na poziomie niskim.

Aby przyjrzeć się argumentom świadczącym o spełnieniu przez placówki wymagania na danym poziomie, przeanalizowałyśmy odpowiedzi respondentów i odniosłyśmy wyniki tej analizy do kryteriów spełniania wymagania, wykorzystując dane ilościowe i jakościowe zebrane podczas ewaluacji.

Wykres 1. Sposoby dzielenia się rodziców opiniami z nauczycielami oraz dyrekcją na temat pracy szkoły i procesu nauczania (dane pochodziły z wywiadu z dyrektorem, ankiety z nauczycielami oraz ankiety z rodzicami)

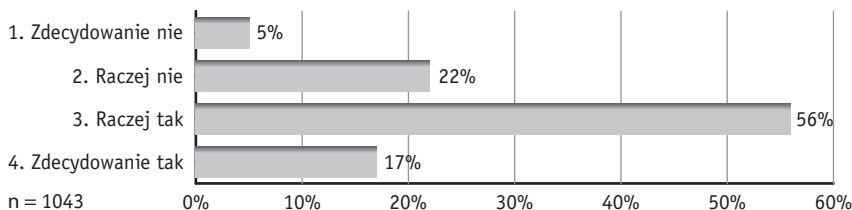
Źródło: opracowanie własne na podstawie statystyk narzędzi platformy SEO, www.platforma.npseo.pl/stats.php

* Kwestionariusz ankiety dla rodziców nie zawierał kategorii „ankieta”, jednak odpowiedzi świadczące o tym, że ankiety były wykorzystywane przez rodziców do dzielenia się opiniami na temat szkoły, pojawiały się sporadycznie w kategorii „inne”.

** Liczba przeprowadzonych ewaluacji (48) jest większa niż liczba badanych dyrektorów (47), ponieważ jedna z ewaluacji przeprowadzana była w zespole szkół. Po badaniu powstały dwa raporty, ale dyrektor tej szkoły był badany tylko raz.

Analiza wypowiedzi badanych odnoszących się do kryterium „**Rodzice dzielą się opiniami na temat pracy szkoły oraz procesu nauczania**” wykazała, iż najczęstszymi wymienianymi przez nauczycieli sposobami dzielenia się opiniami przez rodziców są indywidualne rozmowy prowadzone w ramach wyznaczonych godzin spotkań dla rodziców i poza wyznaczonymi godzinami (na przykład podczas przerw, okienek), zebrania dla rodziców oraz imprezy i uroczystości. Rzadziej wskazywano takie sposoby, jak: dziennik internetowy i ankiety (wykres 1).

Dyrektorzy szkół wskazali: zebrania z rodzicami, indywidualne rozmowy w ramach wyznaczonych godzin spotkań dla rodziców i poza tymi godzinami oraz uroczystości i imprezy szkolne/klasowe. Odpowiadając na pytanie „W jakich sytuacjach w tym lub poprzednim roku szkolnym dzielił(a) się Pan/Pani z nauczycielami lub dyrekcją szkoły swoimi opiniami na temat pracy szkoły i sposobu nauczania?”, rodzice wymienili tę samą co dyrektorzy kolejność najważniejszych z ich punktu widzenia sposobów: zebrania dla rodziców, indywidualne rozmowy w ramach wyznaczonych godzin spotkań dla rodziców i poza nimi oraz uroczystości i imprezy szkolne/klasowe. Warto jednak zwrócić uwagę, że rodzice głównie doceniają zebrania z rodzicami, w mniejszym jednak stopniu niż nauczyciele i dyrektorzy – pozostałe wskazane możliwości. Może to oznaczać, że rodzice, dzieląc się swoimi opiniami, pewniej i bezpieczniej czują się w grupie i wyżej oceniają w takiej sytuacji swoją skuteczność lub że pozostałe sposoby dzielenia się opiniami dotyczą mniejszej liczby rodziców. Nauczyciele ze swojej perspektywy nieco bardziej doceniają kontakt indywidualny. Można próbować to tłumaczyć podobnie – poczuciem bezpieczeństwa w sytuacji rozmowy z jednym rodzicem czy na przykład przekonaniem o większej skuteczności takiej komunikacji.

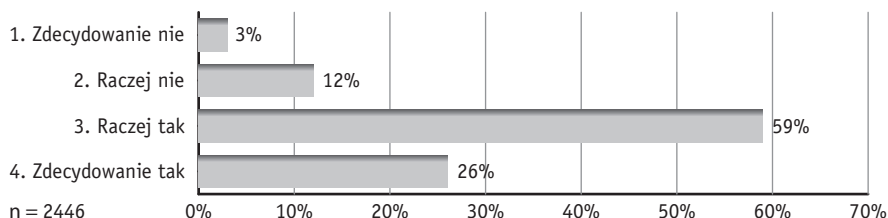

Wykres 2. Odpowiedzi na pytanie: Czy Pana/Pani zdaniem nauczyciele i inni pracownicy szkoły są otwarci na opinie rodziców dotyczące procesu nauczania? (dane pochodzą z ankiety dla rodziców)

Źródło: opracowanie własne na podstawie statystyk narzędzi platformy SEO, www.platforma.npseo.pl/stats.php

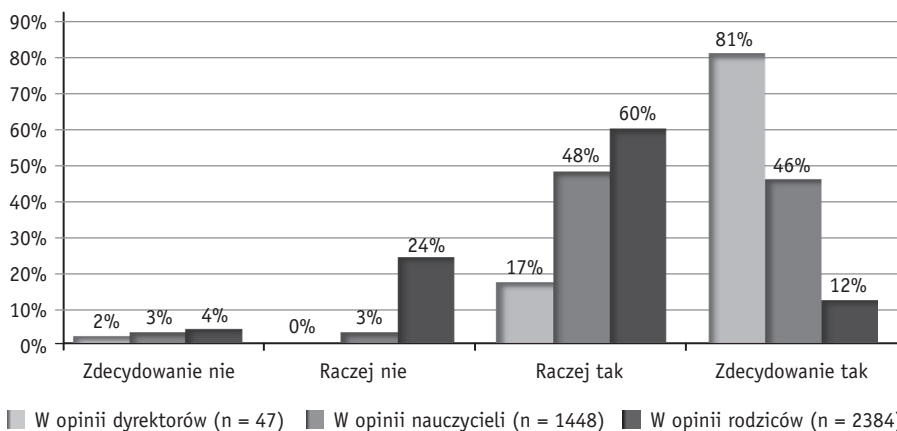
Zdaniem rodziców nauczyciele i inni pracownicy szkoły są otwarci na ich opinie dotyczące procesu nauczania – taką opinię w wyraziło 73% badanych rodziców (wykres 2), co oznacza jednak, że duży odsetek (27%) rodziców jest przeciwnego zdania. Według zdecydowanej większości rodziców (85%) nauczyciele i inni pracownicy szkoły poświęcają odpowiednią ilość czasu na kontakty z nimi (wykres 3).

Wykres 3. Odpowiedzi na pytanie: Czy Pana/Pani zdaniem nauczyciele poświęcają odpowiednią ilość czasu na kontakty z rodzicami? (dane pochodziły z ankiety dla rodziców)

Źródło: opracowanie własne na podstawie statystyk narzędzi platformy SEO, www.platforma.npseo.pl/stats.php

Według wszystkich badanych grup respondentów **opinie rodziców są brane pod uwagę** – opinię taką wyraziło 98% dyrektorów, 94% nauczycieli i 72% rodziców (wykres 4).

Wykres 4. Odpowiedzi na pytanie: Czy opinie rodziców są brane pod uwagę przy planowaniu działań szkoły? (dane pochodziły z wywiadu z dyrektorem, ankiety z nauczycielami oraz ankiety z rodzicami)

Źródło: opracowanie własne na podstawie statystyk narzędzi platformy SEO, www.platforma.npseo.pl/stats.php

Analiza treści dotycząca tego, na które działania szkoły miały wpływ opinie rodziców (kryterium – opinie rodziców mają wpływ na działania szkoły), została przeprowadzona przez Jakuba Kołodziejczyka⁷. W jej wyniku wskazano siedem kategorii działań związanych z różnymi obszarami funkcjonowania szkoły:

- proces edukacyjny – do tej grupy zaliczono wszystkie działania związane bezpośrednio z przebiegiem nauki w szkole, na przykład liczba godzin poszczególnych przedmiotów, wybór podręczników;
- zajęcia pozalekcyjne – tutaj włączono wszystkie wskazane działania realizowane w szkole poza ustaloną siatką godzin lekcyjnych;
- prawo szkolne – to wszelkie działania wpływające na zmianę istniejącego lub utworzenie nowego prawa obowiązującego w szkole;
- wsparcie udzielone szkole – do tej grupy zaliczono wszystkie działania, które wymagały od rodziców zaangażowania środków finansowych lub innych zasobów dla zrealizowania ważnych z punktu widzenia szkoły celów;
- organizacja pracy szkoły – w tej grupie znalazły się wszystkie wypowiedzi świadczące o oddziaływaniu opinii rodziców na działania polegające na zmianie w organizacji funkcjonowania szkoły, na przykład zmiana tygodniowego rozkładu zajęć;
- bezpieczeństwo – tutaj włączono wszystkie wskazane działania związane z tworzeniem i poprawą warunków bezpieczeństwa w szkole, na przykład dyżury, monitoring;
- pedagogizacja rodziców – wszelkie działania związane z planowym prowadzeniem działań edukacyjnych dla rodziców, których celem jest wspieranie ich w realizowaniu funkcji rodzicielskiej.

Do obszarów najczęściej wymienianych przez nauczycieli i rodziców, jak wynika z badań Kołodziejczyka, można zaliczyć wpływ na proces edukacyjny i zajęcia pozaszkolne. Część wskazywanych sposobów aktywności rodziców dotyczy kwestii uregulowanych prawem, o których pisaliśmy w drugiej części artykułu (na przykład opiniowanie programów wychowawczych czy profilaktycznych i organizacji). W tym wypadku nie mówimy więc o działaniach wynikających ze zdiagnozowanych potrzeb szkoły w zakresie współpracy z rodzicami, ale raczej o konieczności wypełniania przez szkołę obowiązków nałożonych przez ustawodawcę. Kategoria „bezpieczeństwo” wydaje się zrozumiała

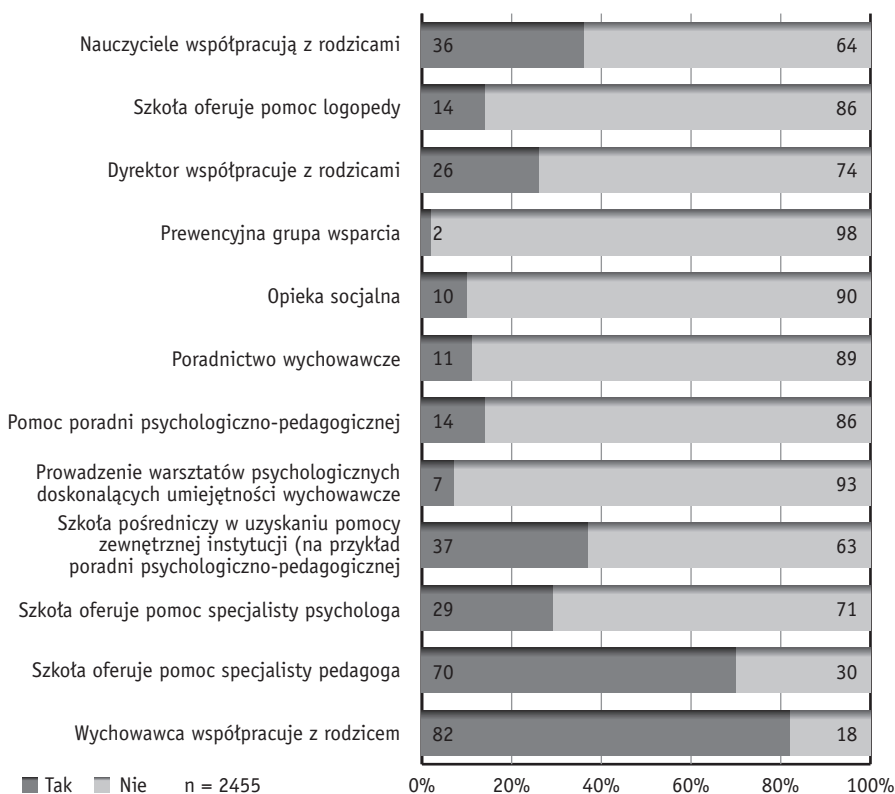
---

⁷ Artykuł w niniejszym tomie.

– to jedna z podstawowych potrzeb i oczekiwań rodziców w stosunku do szkoły, stąd ich zaangażowanie w tę kwestię, choć sprowadzone głównie do takich działań, jak monitoring wizyjny czy wzmocnienie dyżurów nauczycielskich.

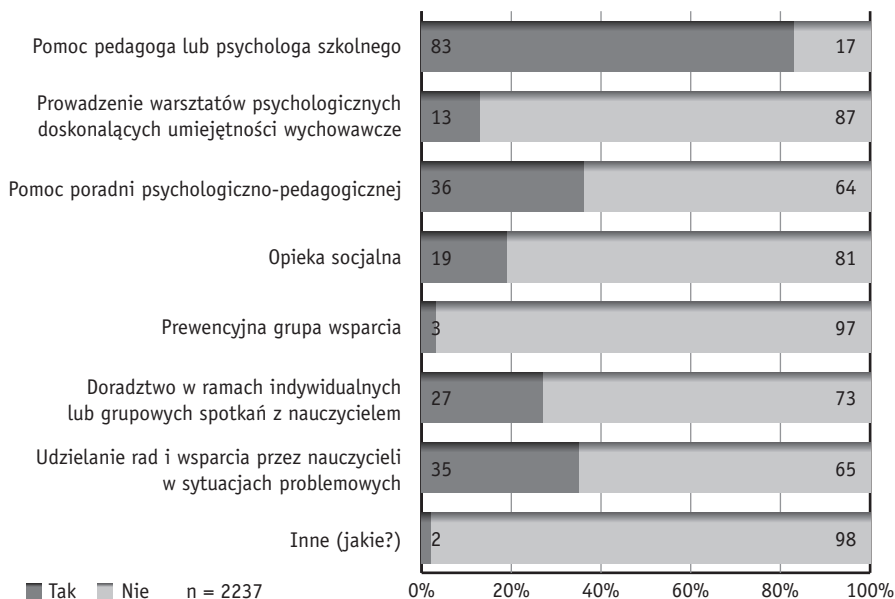
Analiza odpowiedzi respondentów pokazuje więc, że na różne sposoby **rodzice dzielą się opiniami na temat pracy szkoły oraz procesu nauczania** i zdaniem badanych **opinie te mają wpływ na działania szkoły**. Wszystkie szkoły spełniły oba kryteria (poziom podstawowy). Część wskazywanych przykładów świadczy jednak o tym, iż udział rodziców w życiu szkoły wynika z obowiązku zasięgnięcia takich opinii.

Również kryterium „szkoła lub placówka prowadzi różne formy wspierania rodziców w wychowaniu” (poziom podstawowy) zostało spełnione we wszystkich badanych szkołach. Przyjrzyjmy się zatem odpowiedziom respondentów.

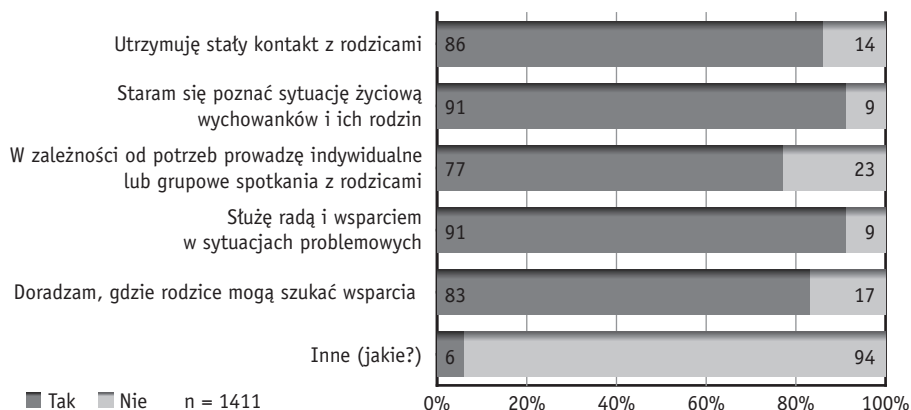
Wykres 5. Formy wsparcia wychowawczego oferowane rodzicom w badanych szkołach. (dane pochodziły z ankiety dla rodziców) (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie statystyk narzędzi platformy SEO, www.platfor-ma.npseo.pl/stats.php

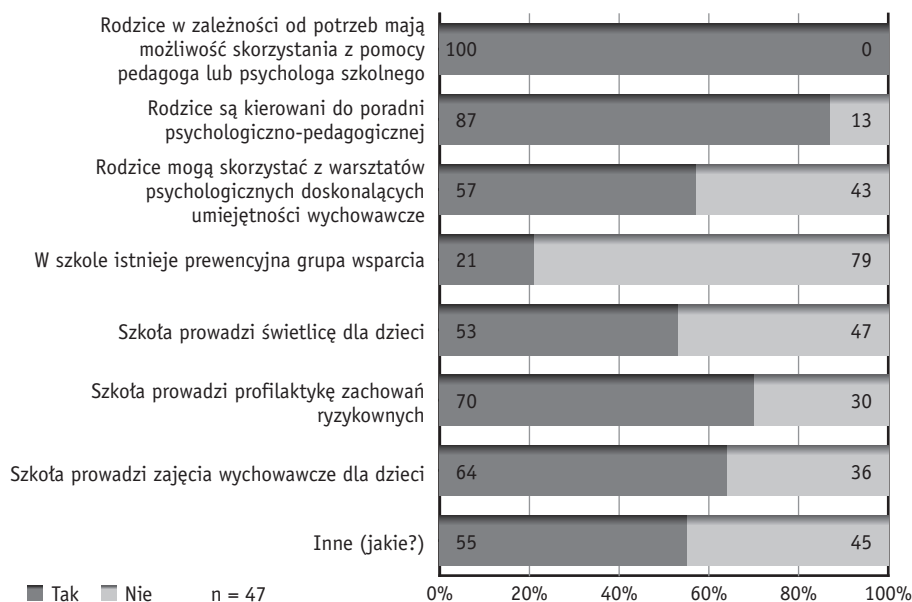
Wykres 6. Odpowiedzi rodziców na pytanie: Czy szkoła umożliwia dostęp do następujących form wsparcia rodziców w wychowaniu? (dane pochodziły z ankiety dla rodziców) (w %)
 Źródło: opracowanie własne na podstawie statystyk narzędzi platformy SEO, www.platforma.npseo.pl/stats.php

Według rodziców formy wsparcia wychowawczego, jakie oferuje szkoła, dotyczą przede wszystkim: współpracy wychowawcy z rodzicem, oferowania przez szkołę pomocy ze strony specjalisty pedagoga oraz w mniejszym stopniu współpracy nauczycieli z rodzicami, pośredniczenia szkoły w uzyskaniu pomocy z zewnętrznych instytucji i pomocy psychologa (wykres 5). W odpowiedzi na pytanie: czy szkoła umożliwia dostęp do następujących form wsparcia rodziców w wychowaniu? – zdecydowana większość rodziców potwierdza dostęp do pedagoga lub psychologa szkolnego (wykres 6). W mniejszym stopniu (niespełna połowa badanych) została wskazana pomoc poradni psychologiczno-pedagogicznej oraz udzielanie rad i wsparcia przez nauczycieli (wychowawców) w sytuacjach problemowych. W mniejszym też stopniu według rodziców szkoła udostępnia doradztwo w ramach indywidualnych lub grupowych spotkań z nauczycielem (wychowawcą). Zdaniem nauczycieli z kolei doradztwo to funkcjonuje bardzo dobrze (wykres 7). „Doradzam, gdzie rodzice mogą szukać wsparcia” – 83% badanych nauczycieli wyraziło taką opinię. Warto zauważyć, że według nauczycieli udzielają oni wszechstronnego

Wykres 7. Deklaracje nauczycieli odnośnie do sposobów wykorzystywanych przez nich do wspierania rodziców w wychowywaniu dzieci (dane pochodziły z ankiety dla nauczycieli) (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie statystyk narzędzi platformy SEO, www.platforma.npseo.pl/stats.php

Wykres 8. Deklaracje dyrektorów odnośnie do sposobów wykorzystywanych w szkole do wspierania rodziców w wychowywaniu dzieci (dane pochodziły z wywiadu z dyrektorem) (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie statystyk narzędzi platformy SEO, www.platforma.npseo.pl/stats.php

wsparcia rodzicom. Twierdzą, że poza wymienionym przykładem: utrzymują stały kontakt z rodzicami, starają się poznać sytuację życiową wychowanków i ich rodzin, w zależności od potrzeb prowadzą indywidualne lub grupowe spotkania z rodzicami (czego nie potwierdzają rodzice), służą radą i wsparciem w sytuacjach problemowych (czego nie potwierdzają rodzice). Według wszystkich dyrektorów rodzice w zależności od potrzeb mają możliwość skorzystania z pomocy pedagoga lub psychologa szkolnego, według 87% – rodzice są kierowani do poradni psychologiczno-pedagogicznej (wykres 8). Szkoła wspiera rodziców, prowadząc profilaktykę zachowań ryzykownych (tak stwierdziło 70% dyrektorów), i prowadzi zajęcia wychowawcze dla dzieci (64% odpowiedzi). 57% dyrektorów twierdzi, że szkoła prowadzi warsztaty psychologiczne doskonalące umiejętności wychowawcze – taką informację potwierdziło jedynie 13% rodziców.

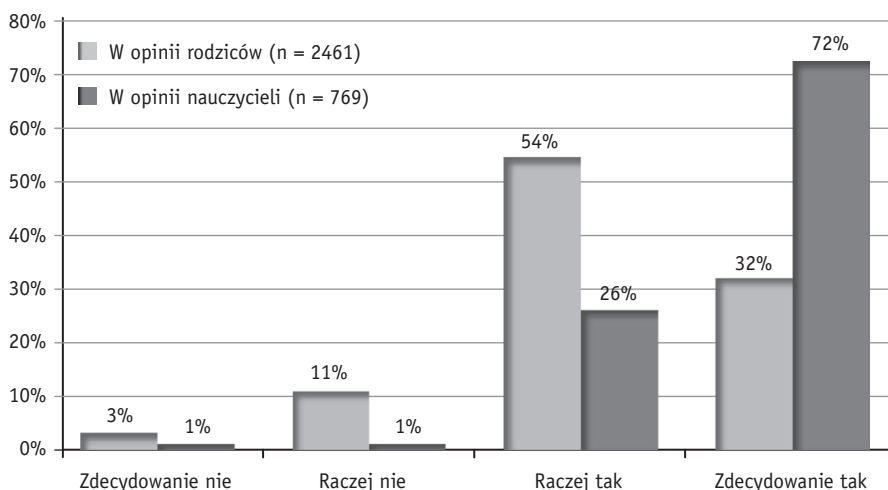
Zestawienie najczęściej wymienianych form wsparcia wygląda następująco:

- utrzymywanie stałych kontaktów z rodzicami (deklaruje 86% badanych nauczycieli),
- poznawanie sytuacji życiowej uczniów i ich rodzin (deklaruje około 91% nauczycieli),
- pomoc pedagoga lub psychologa szkolnego (deklaruje 100% dyrektorów i 83% rodziców),
- organizowanie spotkań z psychologiem i specjalistami z poradni psychologiczno-pedagogicznej (deklaruje 87% dyrektorów i 36% rodziców),
- prowadzenie zajęć w świetlicy szkolnej (wymienia 53% dyrektorów),
- prowadzenie zajęć wychowawczych dla dzieci (deklaruje 64% dyrektorów),
- organizowanie warsztatów psychologicznych kształcących umiejętności wychowawcze (deklaruje ponad 57% dyrektorów i 13% rodziców),
- prowadzenie profilaktyki zachowań ryzykownych (deklaruje 70% dyrektorów),
- służenie pomocą i wsparciem w sytuacjach problemowych (potwierdza 91% nauczycieli i około 35% rodziców).

Analiza odpowiedzi respondentów pokazuje w niektórych wypadkach duże dysproporcje w odpowiedziach z jednej strony dyrektorów i nauczycieli, a z drugiej rodziców. Przyczyny mogą być różnorakie. Dyrektorzy i nauczyciele traktują być może wymienione działania jako ofertę, z której potencjalnie

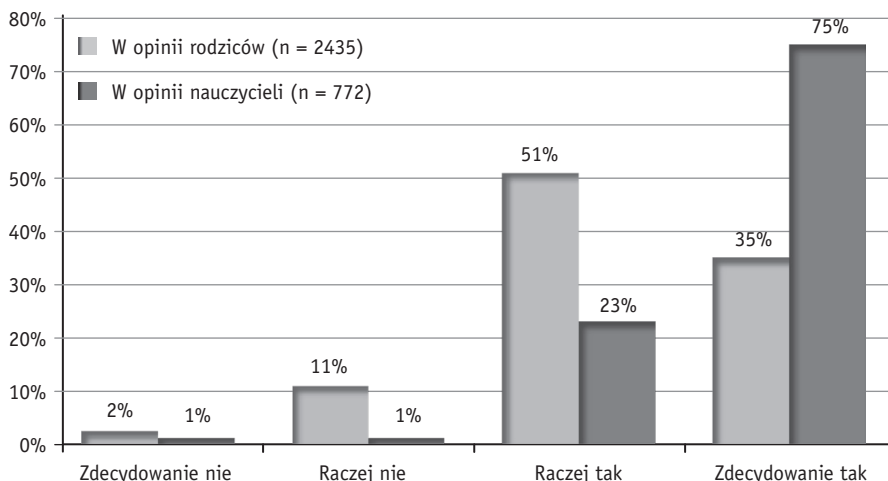
mogą skorzystać rodzice. Rodzice natomiast mogą widzieć siebie nie tyle jako potencjalnych odbiorców tych działań, ile jako osoby, które już z tej formy wsparcia korzystają (i te formy wsparcia w związku z tym dostrzegają). Różnice w odpowiedziach mogą wynikać z tego, że rodzice nie są wystarczająco dobrze poinformowani o możliwościach skorzystania w szkole z różnych form wsparcia lub uważają je za nieskuteczne bądź w niektórych wypadkach być może ofert tych nie ma (pozostają jedynie w sferze deklaracji). Wygląda na to, że jeśli szkoły takie działania podejmują, to uczestniczy w nich niewielka grupa rodziców, co pokazuje, że nie są to powszechne działania szkoły, tylko kierowane, być może, do wybranej grupy rodziców dzieci, które napotykają problemy w szkole.

Przechodząc do innego zagadnienia związanego z omawianym problemem wspierania rodziców przez szkołę w wychowaniu dzieci – z badania wynika, że zdecydowana większość rodziców jest poinformowana zarówno o sukcesach, jak i trudnościach, jakie mają w szkole ich dzieci. Opinię rodziców potwierdzają również nauczyciele, przy czym wypowiedzi ich cechuje dużo większy niż w przypadku rodziców stopień kategoryczności („zdecydowanie tak”) (wykres 9 i wykres 10).

Wykres 9. Odpowiedzi na pytania: Czy jest Pan/Pani wystarczająco poinformowany(-a) przez szkołę na temat sukcesów swojego dziecka/ swoich dzieci? (dane z ankiety dla rodziców) oraz Czy Pana/Pani zdaniem rodzice są w wystarczającym stopniu informowani przez Pana/Panią o sukcesach ich dzieci? (dane z ankiety dla nauczycieli)

Źródło: opracowanie własne na podstawie statystyk narzędzi platformy SEO, www.platforma.npseo.pl/stats.php

Wykres 10. Odpowiedzi na pytania: Czy jest Pan/Pani wystarczająco poinformowany(-a) przez szkołę na temat trudności, jakie ma w szkole Pana/Pani dziecko? (dane z ankiety dla rodziców) oraz Czy Pana/Pani zdaniem rodzice są w wystarczającym stopniu informowani przez Pana/Panią o trudnościach, jakie mają ich dzieci? (dane z ankiety dla nauczycieli)

Źródło: opracowanie własne na podstawie statystyk narzędzi platformy SEO, www.platforma.npseo.pl/stats.php

W charakterystyce wymagania na poziomie wysokim (B) czytamy: „Rodzice współdecydują w sprawach szkoły lub placówki i uczestniczą w podejmowanych działaniach”. Aby szkoła mogła spełniać kryteria na tym poziomie, nie tyle opinie rodziców powinny być brane pod uwagę przy podejmowaniu decyzji, ile to właśnie sami rodzice powinni uczestniczyć w procesie decyzyjnym jako podmioty planujące, organizujące, realizujące i kontrolujące działania.

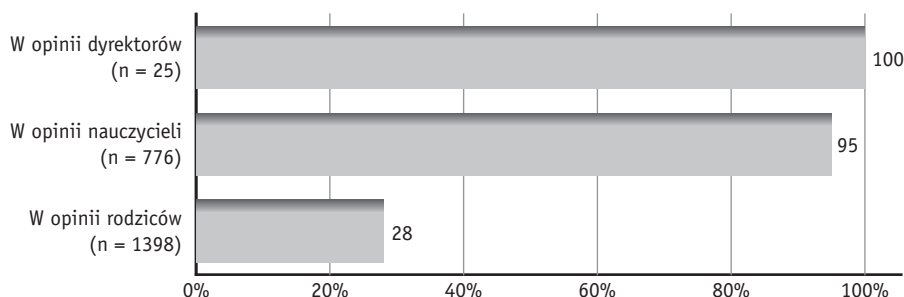
Analizę wypowiedzi respondentów dotyczącą spełniania kryterium „Rodzice mają wpływ na działania szkoły” rozpoczęliśmy od przyjrzenia się opiniom respondentów na temat uczestnictwa rodziców w podejmowaniu decyzji dotyczących życia szkoły (wykres 11). Zostało ono potwierdzone przez wszystkich dyrektorów i 95% nauczycieli. Natomiast 72% rodziców twierdzi, że nie uczestniczy w podejmowaniu decyzji dotyczących życia szkoły.

Gdy zapytano jednak rodziców o skalę tego wpływu – okazało się, że 58% uznało, iż ich wpływ jest mały, bardzo mały lub nie mają w ogóle wpływu na działania szkoły (wykres 12).

Być może różne postrzeganie wpływu rodziców przez różne grupy badanych jest związane z rodzajem partycypacji. Nauczyciele mają tu na uwadze działania przedstawicieli rodziców: rady szkoły, rad rodziców i na podstawie

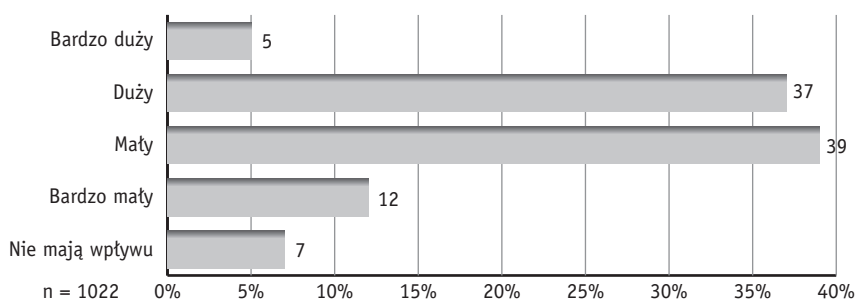

Procent twierdzących odpowiedzi na pytanie o możliwość współuczestniczenia rodziców w podejmowaniu decyzji dotyczących życia szkoły

Wykres 11. Opinie dyrektorów, nauczycieli i rodziców na temat uczestnictwa rodziców w podejmowaniu decyzji dotyczących życia szkoły (dane pochodziły z wywiadu z dyrektorem, ankiety z nauczycielami oraz ankiety z rodzicami) (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie statystyk narzędzi platformy SEO, www.platforma.npseo.pl/stats.php

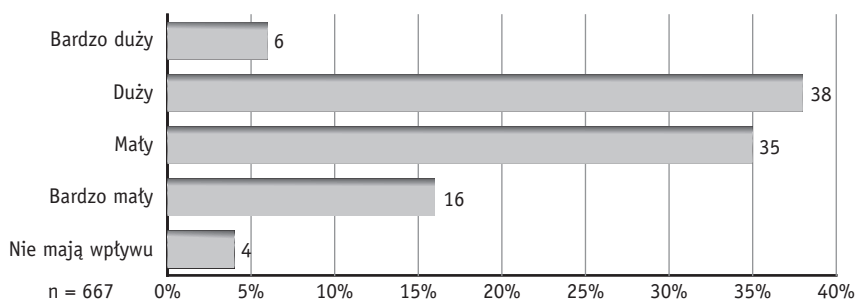

Wykres 12. Zakres wpływu rodziców na działania szkoły (dane pochodziły z ankiety dla rodziców) (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie statystyk narzędzi platformy SEO, www.platforma.npseo.pl/stats.php

aktywności tych organów wnioskuje o wpływie rodziców na działania szkoły. Rodzice z kolei być może myślą przede wszystkim o swoim zaangażowaniu i to zaangażowanie (wpływ) oceniają niżej. Być może również wyobrażenia nauczycieli o wpływie rodziców są inne, bo oceniają aktywność nie zbiorowości, ale na przykład kilkorga zaangażowanych w działania na rzecz klasy/szkoły rodziców (liczba rodziców aktywnych może być relatywnie niewielka i z kolei ci przede wszystkim będą oceniać swój wpływ jako duży).

Analiza tego problemu pokazuje też, że rodzice mają wpływ na działania szkoły, ale nie w każdym obszarze jej działalności. Zdaniem nauczycieli i dyrektorów rodzice najczęściej uczestniczą w podejmowaniu decyzji dotyczących kwestii związanych z wychowaniem (według 96% dyrektorów i 80% nauczycieli) oraz kwestii organizacyjnych (takiego zdania jest 95% dyrektorów i 72% nauczycieli). Najmniejszy zakres decyzyjny mają rodzice w kwestiach związanych z dydaktyką. Ponad połowa badanych nauczycieli (55%) uważa, że rodzice mają mały, bardzo mały wpływ na działania dydaktyczne albo nie mają go w ogóle (wykres 13).

Wykres 13. Zakres wpływu rodziców w kwestiach dydaktycznych (dane pochodzą z ankiety dla nauczycieli) (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie statystyk narzędzi platformy SEO, www.platforma.npseo.pl/stats.php

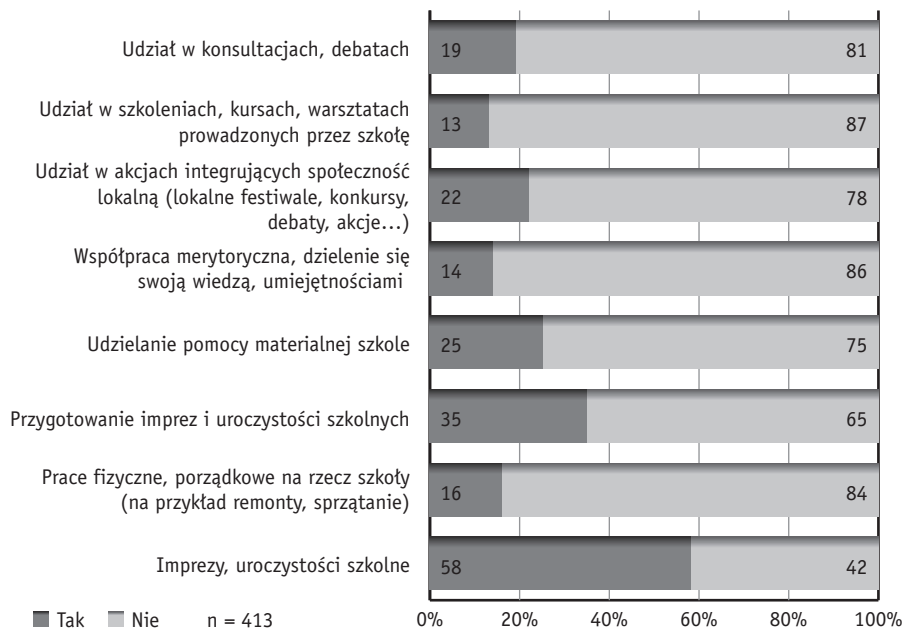
Z opisanym wyżej kryterium łączy się logicznie kolejne: „**Rodzice uczestniczą w działaniach organizowanych przez szkołę**”, które zakłada, że współuczestniczenie w podejmowaniu decyzji jest związane z realizacją tych działań. Taka interpretacja wynika z łączności dwóch składowych elementów charakterystyki wymagania na poziomie wysokim. Można również założyć rozłączne ich rozumienie i wówczas sprowadzić sens tej części charakterystyki do włączania rodziców w działania, niekoniecznie połączone z ich partycypacją o charakterze decyzyjnym. Bez względu na sposób interpretacji można jednak przyjąć, że dla współpracy szkoły z rodzicami niezbędna jest aktywność rodziców w życiu szkoły.

Wszyscy dyrektorzy wymieniają działania, w których, według nich, możliwa jest współpraca z rodzicami. Do takich działań należą między innymi: możliwość uczestniczenia rodziców w imprezach i uroczystościach szkolnych, konkursach, festiwalach, zbiórkach funduszy na rzecz szkoły, zakupie pomocy naukowych,

nagród i tym podobne. Rzadziej wymieniano na przykład uczestnictwo w wycieczkach, szkoleniach, kursach, konsultacjach. Te wypowiedzi pokazują, w jakim obszarze działania szkoły widzą dyrektorzy zaangażowanie rodziców.

Odnosząc się do tego problemu, większość rodziców (58%) wskazywała najczęściej na udział w imprezach i uroczystościach szkolnych. 35% rodziców deklarowało również udział w przygotowaniu takich uroczystości. 25% rodziców udzielało pomocy materialnej szkole. W wymienionych w kafeterii pozostałych działaniach uczestniczyło między 13%–58% rodziców (wykres nr 14).

Co wynika z powyższych danych? Rodzice zgodnie z deklaracjami dyrektorów potwierdzają, że uczestniczą w imprezach i uroczystościach szkolnych oraz, w mniejszym stopniu, wspomagają szkołę finansowo (dyrektorzy mówili tu o zbiórkach funduszy na rzecz szkoły). Pośrednio można wnioskować, że szkoły w niewielkim stopniu oferują rodzicom wymieniane w pytaniu dla rodziców aktywności lub że je oferują, ale rodzice są nimi zainteresowani w minimalnym stopniu. Interesujące byłoby zbadanie, przy takich założeniach, powodów tego stanu rzeczy.

Wykres 14. Odpowiedzi rodziców na pytanie o uczestnictwo w aktywnościach szkolnych w tym lub poprzednim roku (dane pochodziły z ankiety dla rodziców) (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie statystyk narzędzi platformy SEO, www.platfor-ma.npseo.pl/stats.php

WNIOSKI

Przeprowadzona analiza dotyczy wymagania „Rodzice są partnerami szkoły”. Analizy dokonano na podstawie ewaluacji całościowych 48 szkół, które odbyły się jesienią 2009 i wiosną 2010 roku. Wszystkie szkoły według ewaluatorów przeprowadzających badanie spełniły wymagania na poziomie podstawowym i wyższym, co oznacza, że badane szkoły współpracują z rodzicami.

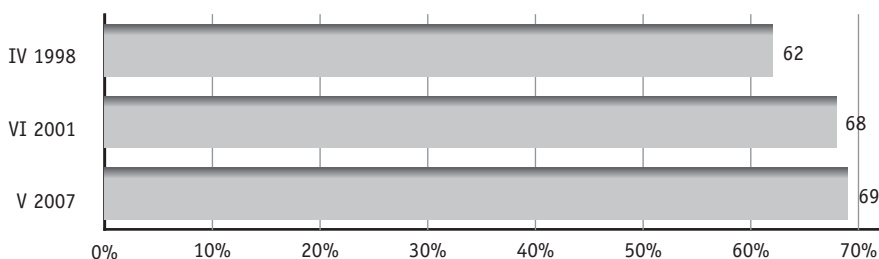
Posiłkując się badaniami z ubiegłych lat przeprowadzonymi przez CBOS, na temat współpracy szkół z rodzicami, można zauważyć, że polskie szkoły w większym stopniu współpracują z rodzicami (wykres 15). W 1998 roku 62% respondentów twierdziło, że szkoły współpracują z rodzicami, podczas gdy w 2007 roku uważało tak 69% badanych. Z badań wynika, że odsetek twierdzących odpowiedzi respondentów, zdaniem których polskie szkoły współpracują z rodzicami uczniów, wzrósł w ciągu 9 lat o 7%.

Z badań ewaluacyjnych można natomiast dowiedzieć się więcej na temat charakteru współpracy pomiędzy szkołą i rodzicami.

Analiza pokazała, że:

- rodzice dzielą się opiniami na temat pracy szkoły, wykorzystując tradycyjne sposoby dzielenia się informacjami (najczęściej podczas zebrań lub indywidualnych spotkań dla rodziców), rozmijają się jednak opinie badanych co do preferowanych sposobów wyrażania opinii przez rodziców;

Odsetek twierdzących odpowiedzi respondentów (odpowiedzi „tak” i „zdecydowanie tak”), których zdaniem polskie szkoły współpracują z rodzicami uczniów (w %)

Wykres 15. Współpraca szkół z rodzicami – według badań CBOS-u z 2007 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie komunikatu z badań CBOS-u z czerwca 2007 roku – „Społeczny wizerunek polskiej szkoły”

- nauczyciele i inni pracownicy szkoły są otwarci na opinie rodziców dotyczące pracy szkoły i procesu nauczania; rodzice dzielą się swoimi opiniami, bo według wszystkich respondentów stwarza się im takie możliwości – natomiast z badań wynika, że ponad połowa badanych nauczycieli (55%) uważa, iż rodzice mają mały, bardzo mały wpływ na działania dydaktyczne przez nich prowadzone albo nie mają go w ogóle. Oznaczać to może, że głos rodziców nie jest brany pod uwagę przy planowaniu działań szkoły w tym obszarze;
- sprzeczne wypowiedzi respondentów w różnych pytaniach mogą sugerować zakłócenia w przepływie informacji między szkołą a domem lub to, że zdanie rodziców nie zawsze jest brane pod uwagę przez pracowników szkół;
- część wskazywanych sposobów wpływu rodziców dotyczy kwestii uregulowanych prawem, więc trudno tu mówić o aktywności rodziców, raczej o ustawowych obowiązkach szkoły;
- zakres współpracy rodziców ze szkołą został sformułowany dość wąsko: dotyczy głównie imprez szkolnych i uroczystości oraz kwestii wsparcia finansowego – takie też przykłady są wymieniane przez respondentów pytanych o to, w jakich działaniach podejmowanych przez szkołę uczestniczą rodzice;
- szkoły deklarują prowadzenie różnych form wsparcia przez rodziców, deklaracje te w części potwierdzają rodzice; ich opinie o oferowanym wsparciu różnią się jednak w niektórych punktach z wypowiedziami dyrektorów i nauczycieli;
- rodzice są informowani o rozwoju swoich dzieci – zarówno o sukcesach, jak i trudnościach, jakie mają dzieci w szkole;
- rodzice mają wpływ na działania szkoły, ale głównie sprowadza się on do kwestii opisanych wyżej – uroczystości, imprez, finansów; szerzej wpływ ten jest dostrzegany przez nauczycieli i dyrektorów w sprawach organizacyjnych oraz związanych z wychowaniem;
- ponad połowa rodziców (58%) ocenia swój wpływ na życie szkoły jako mały, bardzo mały lub twierdzi, że nie ma wpływu; warto tu też zwrócić uwagę na dużą zbieżność w ocenie siły wpływu rodziców na działania szkoły – 58% rodziców oceniających swój wpływ jako mały, bardzo mały lub deklarujących brak wpływu na życie szkoły i zdania 55% nauczycieli uważających, że rodzice mają mały, bardzo mały wpływ albo nie mają w ogóle wpływu na działania dydaktyczne przez nie prowadzone;

- według wszystkich dyrektorów i 95% nauczycieli rodzice uczestniczą w podejmowaniu decyzji dotyczących życia szkoły, co potwierdza 38% badanych rodziców; być może różne postrzeganie wpływu rodziców na życie szkoły przez różne grupy badanych jest związane z rodzajem partycypacji – przedstawicielskiej, obligatoryjnej w polskiej szkole, angażującej tylko część rodziców.

BIBLIOGRAFIA

- Kołodziejczyk J., *Wymagania wobec szkół i obszary ewaluacji*, [w:] *Ewaluacja w nadzorze pedagogicznym. Konteksty*, red. G. Mazurkiewicz, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2010.
- Kołodziejczyk J., Kołodziejczyk J., *Tradycja pedagogiczna i uwarunkowania systemu oświaty dla zarządzania partycypacyjnego szkołą*, [w:] *Socjologiczne, pedagogiczne i psychologiczne problemy organizacji i zarządzania*, red. S. Banaszak, K. Doktor, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Komunikacji i Zarządzania, Poznań 2009.
- Mendel T., *Partycypacja w zarządzaniu współczesnymi organizacjami*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Poznań 2002.
- Ustawa z dnia 7 września 1991 roku o systemie oświaty, Dz.U. 1991, nr 95 poz. 425 z późniejszymi zmianami.